

PREEK, gehouden op zondag 16 oktober in De Schutse te Uithoorn.
 Schriftlezingen: Filippenzen 2: 1-11 en Filippenzen 4: 4-7
Thema: 'De waarde van aardig'

Laat ik beginnen met een vraag: vindt u mij aardig? Dit is natuurlijk een hele rare vraag en bovendien niet zonder risico. Stel je voor dat u mij niet aardig vindt, dan wordt het vanmorgen niks meer, dan kan ik wel inpakken, huilend in een hoekje...

Toch is deze vraag bij nader inzien zo gek nog niet, want het is één van de drie basisbehoeften van de mens: aardig gevonden worden, gezien worden, erkend. Als je voor het eerst ergens komt, in een onbekend gezelschap, zijn de meeste mensen onzeker en vragen ze zich af: 'Zullen ze mij wel aardig vinden?'. Wat de andere twee basisbehoeften zijn? Ergens bij horen, bij gezin en familie, bij een club, een groep, een stam, een volk, kortom het 'wij-gevoel'. En het idee hebben dat je leven betekenis heeft, dat je zinvol bezig bent, dat wat je doet ertoe doet. Werk en vrijwilligerswerk zijn belangrijke 'zingevers'.

Ik zal u vertellen hoe ik bij al deze gedachten kom. Dat komt door Remkes, de Bemiddelaar des Vaderlands. Hij zegt: 'Ik heb de wanhoop gezien in de ogen van redelijke mensen'. En dan reageert een boer met: 'Deze erkenning hadden wij echt nodig'. Remkes was gewoon aardig, in de zin van betrokken en empathisch, en zág de dieperliggende emoties van de boeren en verwoordde die op een sympathieke manier. Waardoor de boeren zich op hun beurt gehoord en erkend voelden – en misschien ligt er daardoor nu een weg open.

Aardig gevonden worden en aardig zijn. Waarom is het zo fijn als iemand aardig voor je is? Dat heeft te maken met wat ik al zei. Het betekent dat je gezien wordt, dat iemand zegt: 'Jij bent de moeite waard, jij mag er zijn'.

Ik plaats daar toch ook meteen maar een kanttekening bij. Tegenwoordig lijkt het wel of steeds meer mensen en groepen zich over het hoofd gezien voelen of in de steek gelaten. Daardoor wordt de behoefte aan 'aardig gevonden worden', aan erkenning ook steeds groter. Veel mensen hunkeren naar erkenning. Op Facebook en Instagram gaat het om zoveel mogelijk 'likes' verzamelen, want dan ben je iemand. In crisissituaties zoals wij die nu meemaken, bij pech en tegenslag, verwachten mensen van de overheid erkenning en oplossing van hun problemen, terwijl tegelijkertijd het wantrouwen ten opzichte van diezelfde overheid groeit... Wonderlijk...

Aardig gevonden willen worden, gezien willen worden kan kennelijk ook een soort verslaving worden, zodat je er afhankelijk van dreigt te worden. Ik denk dat dat komt omdat die andere basisbehoefte – ergens bij horen – niet genoeg bevredigd wordt. De secularisatie met zijn individualisme heeft mensen hun vanzelfsprekende plaats in de wereld ontnomen. Kleine en grote sociale verbanden zijn verzwakt. Je kunt van alles zeggen over de verzuiling van vroeger, maar je hoorde wel ergens bij! En dan hoefde je niet eens aardig gevonden te worden: 'Hij is een eikel, maar het is wel ónze eikel'. Dat gaf vastigheid, bevestiging. Maar dat is aan het verdwijnen, mensen raken los van hun ankers en worden op zichzelf teruggeworpen. Daardoor snakken ze naar aandacht, aardigheid, erkenning. Want – nogmaals – een mens kan niet zonder.

*'Hoe moet ik mij geborgen weten?
Noem mij, bevestig mijn bestaan,
spreek mij aan, noem mij bij mijn diepste naam'.*

'Delf mijn gezicht op, maak mij mooi'.

Tot wie zijn deze vragen, deze gebeden – want dat zijn het – eigenlijk gericht? Tot andere mensen? Tot God? Allebei? Het blijft open en dat is juist zo mooi. Ik geloof dat de kerk een oefenschool en een vindplaats van aardigheid kan zijn, van gezien worden en van aardig zijn voor anderen. In onze harde, vaak kille en onbarmhartige maatschappij is dat van onschatbare waarde. In de kerk hoor je van een God die jou allang gezocht en gevonden heeft voordat jij Hem zoekt, die jou Zijn onvoorwaardelijke liefde schenkt. De Héér heeft mij gezien. De Heer heeft mij gezien. Dat is de verticale dimensie. Als je jezelf leert zien met de ogen van God, dan heb je een stevige basis in je leven. Je bent gezien, erkend, aanvaard en bevestigd, bij je diepste naam genoemd. Dan wordt je minder afhankelijk van de erkenning van mensen. Je bent 'een wonderschoon kind van God' zoals Nico ter Linden altijd zei.

De vreugde over deze goede boodschap hield ook de apostel Paulus op de been, toen hij voor de zoveelste keer mishandeld werd en in de gevangenis gesmeten. Vanuit de gevangenis schrijft hij een brief aan de gemeente van Filippi, nota bene een brief over blijdschap, vriendelijkheid en aardigheid. Hij roept zijn geloofsgenoten op: 'Wees altijd verheugd. Acht in alle nederigheid de ander belangrijker dan uzelf. Laat iedereen u kennen als vriendelijke mensen'.

Eerst iets rechtzetten. Veel kerkmensen hebben nog steeds last van deze woorden en zijn er soms zelfs door beschadigd. Deze teksten zijn vaak misbruikt om gelovigen klein te houden: altijd maar aardig zijn, altijd maar rekening houden met anderen, geen aanstoot geven, jezelf wegcijferen tot je een ons weegt en je jezelf helemaal kwijtraakt. Ik kan me niet voorstellen dat Paulus dit soort 'ziekmakende' aardigheid bedoeld heeft.

Hoe dan wel? Ik denk ongeveer zo. De Romeinse manier van leven in Paulus' tijd werd gekenmerkt door hardheid, of beter gezegd door onverschilligheid. Als mens moet je je neerleggen bij je lot. Het lijden dat je treft moet je stoïcijns ondergaan. Mensen hadden daardoor niet de neiging om elkaar te helpen bij tegenslag, want dat was immers je lot? Vanuit de vreugde over een God die in Jezus alle mensen liefheeft roept Paulus de christenen op tot heel ander gedrag. Dat was revolutionair in die tijd. Wees aardig, vriendelijk, wees behulpzaam, deel je brood met de armen, behandel iedereen gelijkwaardig, ook slaven, open je ogen en oren voor de mens in nood die op je pad komt. Dat is de horizontale dimensie: vanuit het – zeg maar – 'aardig gevonden worden door God' aardig zijn voor de mensen. Paulus had hier een missionaire bedoeling mee. Hij hoopte dat andere mensen hierdoor nieuwsgierig zouden worden: wat gebeurt hier, wat is hier aan de hand? En dat was ook zo! Door dit totaal andere gedrag ging er een grote aantrekkingskracht uit van die eerste christelijke gemeenten en groeiden ze gestaag. Christenen vielen op in die tijd, ze onderscheidden zich doordat ze aardig en vriendelijk waren. Ik denk dat zo'n levenshouding ook in onze tijd van groot belang is, onze tijd die op een andere manier hard en genadeloos is. We kunnen wel wat meer zachtheid, aardigheid gebruiken in het maatschappelijk verkeer...

De Nieuwe Bijbelvertaling gebruikt het woordje 'altijd': 'Wees altijd verheugd'. Eigenlijk staat er: 'telkens weer'. Dat veronderstelt dat je er in de dagelijkse praktijk telkens weer voor kunt kiezen, voor de vreugde en de vriendelijkheid van het evangelie.

Daar zitten trouwens ook nog wel wat haken en ogen aan. Ik heb al gezegd dat je jezelf ook kunt verliezen door steeds maar aardig te zijn voor anderen. Er zijn grenzen. Die zijn voor iedereen verschillend. Soms moet je juist die grens trekken om gezond te blijven. Het enige criterium daarbij ben jezelf. Verricht je je vrijwilligerswerk met plezier, geeft het je energie, of ervaar je het meer en meer als een last, als een moeten en wordt je er ongelukkig van? Dan wordt het tijd om iets minder aardig te zijn voor de ander en wat aardiger voor jezelf...

Dit gezegd hebbende, wat betekent 'aardig zijn' nu concreet?

In een tijd van gigantische problemen op wereldschaal is aardig zijn bijna iets absurds. Je gaat er inderdaad de wereld niet mee redden, maar het is wel van levensbelang. Draai het maar eens om. Als iemand aardig voor jou is, dan heeft dat een positieve invloed op je humeur. Humeur is kwetsbaar, het wordt elke dag beïnvloed door allerlei factoren. Van wereldpolitiek tot slaapgebrek tot ontmoetingen met mensen in je omgeving.

Twee concrete voorbeelden. U kunt ze moeiteloos aanvullen met uw eigen ervaringen!

Popzanger Nick Cave heeft zijn zoon van vijftien jaar verloren. In de periode van rouw en gemis na het overlijden raakt hij onder de indruk van de aardigheid van mensen. Hij vertelt hoe 'small acts of kindness' hem hebben geholpen. Kleine daden van vriendelijkheid. Hij beschrijft hoe een verkoopster in een eettentje vlak na de dood van zijn zoon even in zijn hand knijpt wanneer ze wisselgeld geeft. 'Dat betekende meer dan alles wat mensen hadden gezegd'.

Columniste van het NRC Floor Rusman vertelt over een nachtelijke botsing op de fiets in Amsterdam. Het is haar eigen schuld, want ze heeft de haaiantanden op de weg niet gezien en ze zet zich al schrap tegen een scheldpartij van de andere fietser. In plaats daarvan vraagt hij, oprecht bezorgd, of zij zich bezeerd heeft. Zij is geroerd door zoveel aardigheid...

Nick Cave vertelt ook over zijn geloof: 'Ik geloof dat onze positieve, individuele acties, onze kleine daden van aardigheid, weerkaatsen door de wereld op manieren die we nooit zullen doorgronden'. Prachtig! Ik denk dat Paulus ook zo iets bedoeld. Daden van vriendelijkheid weerkaatsen door de wereld. De ene aardigheid lokt de andere uit. Niet alleen het humeur en het zelfvertrouwen van degene voor wie jij aardig bent vizel je op, maar ook dat van jezelf! En degene voor wie jij zonet aardig bent geweest zal ook zelf weer aardiger zijn voor iemand anders, enzovoort, en zo verder. Zo weerkaatst aardigheid door de wereld. Het maakt ons met z'n allen misschien in de huidige crisissituaties iets minder wantrouwig en iets minder cynisch. We zijn al zover heen dat je het soms bijna niet gelooft wanneer iemand gewoon aardig is. 'Wat zou er achter zitten?', denk je al snel, 'hij wil vast iets van me'.

Kunnen we nog onbevangen aardig voor elkaar zijn? Volgens Paulus, Nick Cave en Floor Rusman wél. Ze sporen ons aan om het in ieder geval te proberen.

Dat betekent dat je er soms moeite voor moet doen, bewust moet kiezen voor aardigheid. Sommige mensen gaat aardigheid gemakkelijker af dan anderen. Op het werk haalt de ene collega voor de hele afdeling koffie bij de koffieautomaat, terwijl dat bij de andere niet eens opkomt – hij schenkt alleen voor zichzelf een bekertje in. ‘Zo zit ik niet in elkaar’, zegt hij, ‘zo ben ik niet bedraad’. Paulus heeft ontdekt dat de liefde van God mensen kan veranderen. Je kunt je bekeren tot vriendelijkheid. Je kunt je bedrading wel degelijk een beetje verleggen. Voor aardigheid kun je bewust kiezen, je kunt er een gewoonte van maken.

Groet de buschauffeur, de wegwerker en de dakloze. Maak oogcontact en glimlach als je iemand tegenkomt op straat. Stop met mobiel bellen als je in de winkel afrekenet en zie de man of vrouw achter de kassa. Vertrek iets eerder van huis met je auto naar je werk, zodat je in je haast niemand hoeft af te snijden in het verkeer, en dan hoef je ook niet meer woedend te worden als iemand dat bij jou doet... ‘Small acts of kindness’. Kleine daden van aardigheid.

En weet u wat zo mooi is? Als je aardig bent voor anderen, voorzie je meteen in alle drie de basisbehoeften waar ik deze preek mee begon. Jij wordt op jouw beurt aardig gevonden. Je hoort ergens bij, je bent verbonden met die wereldwijde gemeenschap van al die mensen die vriendelijkheid weerkaatsen, én je bent heel zinnig bezig, jij maakt het verschil.

Ik eindig weer met een vraag, voor tijdens de koffie of thuis.
Ga eens bij jezelf te rade: hoe aardig ben ik eigenlijk?

ds. Ruurd van der Weg
ruurdvanderweg@gmail.com